

EL CATALÀ, LLENGUA FILOSÒFICA

JOAN CUSCÓ I CLARASÓ

Universitat de Barcelona/SCF

En aquesta aportació volem presentar la preocupació que al llarg de la primera meitat del segle xx hi va haver per la presència i l'ús del català a la Universitat de Barcelona i, també, per la defensa del català com a llengua de cultura i filosòfica. En parlarem a partir d'autors com Antoni Rovira i Virgili (1882-1949), Diego Ruiz Rodríguez (1881-1959) i Pere Bosch-Gimpera (1891-1974), els quals parlen tant de la constitució del *Estudis Universitaris Catalans* (1903) i de l'ús del català a la universitat, com de la llengua catalana en la filosofia, per exemple, al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906).¹ Acompanyarem aquests fets i autors amb una presentació de les traduccions i obres de filosofia editades en català el primer terç del segle xx, en què participen autors com Cebrià de Montoliu i de Togores (1873-1923), traductor de Ralph Waldo Emerson (1803-1882), i Ramon Turró i Darder (1854-1926), autor de la *Filosofia crítica* (1919).

Contextualitzarem aquestes reivindicacions i aportacions amb la tasca feta per Pompeu Fabra (1868-1948), la qual va materialitzar-se amb la publicació de la *Gramàtica catalana* (1918), que fins el 1933 va tenir set edicions, i

1. Aquest congrés presidit per Antoni M. Alcover va reunir tres mil congressistes de tots els territoris de parla catalana.

d'*El català literari* (1932). I és que el procés de normalització lingüística del català i de reivindicació del català com a llengua filosòfica han anat paral·leles, sobretot en el període que ens ocupa, que aniria des del 1903 fins al 1970. L'any 1906, al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana Diego Ruiz hi presenta una ponència en què defensa el català com a llengua apte per la filosofia i va ser amb la caiguda de la dictadura de Primo de Rivera quan des de la Facultat de Filosofia i Lletres es va demanar la creació d'una càtedra de català per Pompeu Fabra.

El procés objecte d'estudi va caminant i avançant, malgrat els entrebancs polítics, fins a finals de la dècada del 1930 i s'ha de reprendre de zero a partir de la dècada del 1950. Però no tota la culpa de les mancances fou pel context i per les prohibicions. Per comprendre l'impacte del camí fet per la llengua i pel pensament el primer terç del segle xx, diu Albina Francitorra i Aleñà (1912-2013) l'any 1931, també copsem, per vergonya nostra, que no hem estat atents ni hem llegit tot el que s'ha escrit i pensat en català: «La gamma de la nostra literatura, durant els darrers anys, s'ha enriquit d'una manera considerable: des de la novel·leta frívola fins a l'obra de tesi filosòfica, des dels estudis purament psicològics fins als llibres d'estricta sentit polític, hom ja escriu per a tots els gustos i àdhuc recollint, per mitjà d'acurades traduccions, els més sensibles batecs de l'esperit del món».²

En l'àmbit universitari, la culminació de tot el procés havia de ser a partir de l'arribada de la Segona República i de la Universitat Autònoma de Barcelona. Ara bé, tant la república com la universitat van poder treballar molt poc temps i, per a la universitat catalana, van ser temps convulsos. No

2. Albina FRANCITORRA, *De la vida que passa*. Barcelona: Lloproig, 2020, p. 78-79.

debadés, la primavera del 1934 s'havia de celebrar el Tercer Congrés Universitari Català, però mai no es va poder dur a terme. Un congrés que, segons Joaquim Granados (president de la Federació Nacional d'Estudiants de Catalunya), hauria d'haver abordat tots els problemes de l'ensenyament, des de l'escola primària fins a la universitat, i la creació de la universitat catalana.³

De la reivindicació als fets

La primera dècada del segle XX va ser molt favorable a la incorporació del català en el món filosòfic, gràcies a la celebració del Primer Congrés Universitari Català (1903) i del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906) i pels llibres publicats per la Biblioteca Popular de L'Avenç, tant d'autors catalans com traduccions. Entre els catalans, podem esmentar Pompeu Gener (*L'intel·lecte grec antic*, 1905) i Diego Ruiz (*Del poeta civil i del cavaller*, 1908) i entre les traduccions: Ivan Turguénev (*Essais*, 1904), Émile Littré (*Positivisme*, 1904) i Ralph Waldo Emerson (*La confiança en sí mateix. L'amistat*, 1910). També per la traducció al català d'*El Criteri* de Jaume Balme (amb traduccions de Joaquim Casas-Carbó i de Jaume Collell), la de *L'home contra l'estat* (1905) de Herbert Spencer i la de les *Màximes i pensaments morals* de Rochefoucauld, entre d'altres.

En el marc del primer congrés de la llengua catalana del 1906, Diego Ruiz defensa que cal aprendre a desenvolupar el llenguatge filosòfic del gran simbolista que va ser Lluïl i que és «l'exemple immortal que ha d'imitar-se. Per l'esforç del seu geni, el català del segle XIII arribà a una riquesa y a una

3. Albert RIBAS, *La Universitat Autònoma de Barcelona (1933-1939)*. Barcelona: Edicions 62, 1976, p. 125-126.

flexibilitat d'expressió, a una capacitat per poder rebre les idees generals, com la mateixa llengua llatina».⁴ I a *Del poeta civil i del cavaller* (1908) afegeix: «Sigues ben bé tu! [...] Per la llibertat de cadascú aspira la nació assolir la llibertat col·lectiva. De manera que enganya als altres aquell sofista que desprecia la nació, com a forma arcaica de vida. / L'enemic de la Nació, de les reivindicacions i drets de la nació, és l'enemic de les reivindicacions i drets de tot allò que pateix avui en dia, de tot allò que aspira a la llibertat».⁵ La nació, diu, és la llengua i el cor, els ulls i la intel·ligència. I la tendència natural d'ella, i de cadascú de nosaltres, és la independència.

Així mateix, si volem parlar de filosofia a Catalunya i de seny hem d'anar al pròleg que l'any 1910 Cebrià de Montoliu va escriure per a la traducció de dos assaigs d'Emerson dins la col·lecció de l'Avenç. Cebrià de Montoliu accepta la idea del seny que trobem en Plató i accepta que cal una filosofia catalana adequada al procés polític i literari que ha seguit Catalunya. Si Emerson va donar als Estats Units d'Amèrica un pensament filosòfic propi i, després de la seva independència política, va fer una veritable declaració d'independència intel·lectual davant la filosofia anglesa, diu que Catalunya ha de saber trobar el seu Emerson. Ha de disposar d'un pensament propi. I que aquest naix del seny. Del seny que no és sentit comú, sinó sentit propi que transforma la manera de viure i de pensar i que es va renovant constantment. Hi ha, en ell, una idea similar a la que anys abans havia exposat Llorens i Barba: la necessitat de construir un pensament propi i lliure, i diu que en algun moment sorti-

4. Diego RUIZ, «Vitalitat de la llengua catalana», a: *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*. Barcelona: Joaquim Horta, 1908, p. 559.

5. Jordi MARTÍ, *Llibre Negre. Volum I*. Tarragona / Palma de Mallorca / Benimaclet: Lo Diable Gros / Calúmnia Edicions / Caliu Espai Editorial, 2018, p. 240.

rà una personalitat com la d'Emerson: capaç de capitanejar aquest canvi en un context propici. Copsar la vàlua d'Emerson i la seva biografia és d'un «gran interès d'actualitat per a la vida nacional nostra. També nosaltres som un poble nou en certa manera, i també nosaltres necessitem una ànima i la cerquem, i l'hem de cercar obstinadament si volem viure; i, a l'entretant que'l seu verb revelador no aparegui, devem treballar en fer-nos dignes d'ell i en preparar sa vinguda i sa abitació entre nosaltres com una verge prudent a la vinguda de l'espòs. Si vindrà o no vindrà, amb certesa no pot dir-se; més això sí pot assegurar-se, que sols arribarà quan estiguem preparats per a rebre'l d'una manera digna de sa majestat, com els *sorruts botiguers iankis* sapigueren acollir i festejar el bell geni deslliurador de la llur ànima».⁶

En el transcurs de les dues primeres dècades del segle xx, també es comença a impartir filosofia en català. Entre els anys 1914 i 1921 el Seminari de filosofia (dins els Estudis Universitaris Catalans) va ser l'arrel de l'ensenyament de la filosofia en català amb Eugeni d'Ors i els seus col·laboradors: Joan Crexells i Josep Maria Capdevila, fruit del qual es publicà, per exemple, *Filosofia i natura* (1917) de Pedro Dorado Montero (catedràtic de Dret de la Universitat de Salamanca)⁷ i va plantejar-se la necessitat de fer un anuari de filosofia en què hi hagués bona presència de les llengües minoritàries.⁸ També a la Universitat de Barcelona Jaume Serra i Hünter va començar a fer seminaris de filosofia en català a la dècada de 1920 (per exemple, el que dedicà

6. Ralph Waldo EMERSON, *La confiança en si mateix. L'Amistat*. Barcelona: L'Avenç, 1910, p. 21.

7. Pedro DORADO, *La natura i la història*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1917.

8. Jordi JIMÉNEZ, «Josep Maria Capdevila i la Societat Catalana de Filosofia», a: *Josep Maria Capdevila. Personalitat, obra i llegat* [Joan Vergés, ed.]. Girona: Documenta Universitària, 2018, p. 249.

a Francesc Xavier Llorens i Barba en el seu centenari). I cal tenir en compte que des de la dècada de 1910 els professors de la facultat de filosofia, Tomàs Carreres i Artau, Jaume Serra i Húnter i Joaquim Xirau, van fer conferències i cursos de filosofia fora de la facultat (a Girona, a Vilanova i la Geltrú...) sobre Ramon Llull i altres temes filosòfics en català.

La materialització de l'ideal

Els anys 1918 i 1919 són clau per comprendre les conseqüències de la posada en marxa d'aquestes inquietuds. Es vol modernitzar el país i la seva cultura. En parla el poeta J. V. Foix l'any 1918: «Ah! Per mitjà de la caricatura i de la sàtira diària, hem d'atacar el plebeisme i la vulgaritat que ens enfanga a tots. [...] A baix el pitarrisme pairal! No hem de parar de demanar escoles, escoles, escoles, modernes i eficients, i universitàries. Cal preparar-nos per a ésser súbdits de l'Europa nova que sortirà, no en dubteu, d'aquesta guerra. Cal orientar-hi les masses populars i les organitzacions sindicals».⁹ I és per això que a banda que aquest ideal i to coincideix amb el defensat per Pujols des de l'àmbit del pensament, també es vagi aconseguint en el terreny de la llengua i de la literatura, afegeix Foix: «He convingut amb mi que si en Pompeu Fabra ha realitzat la unitat ortogràfica, En Josep Carner, amb el seu prestigi, donarà unitat a l'estil i elegància al dir».¹⁰

El 1918 és l'any que Francesc Pujols publica el *Concepte General de la Ciència Catalana*, en el qual vol construir un pensament propi que sigui local i universal a partir d'una crítica a la tradició heretada; Pompeu Fabra consolida la unitat ortogràfica i publica la *Gramàtica Catalana*, amb la

9. J. V. FOIX, *Diari 1918*. Barcelona: Edicions 62, [1918] 2018, p. 98.

10. *Ibidem*, p. 88.

qual la llengua es modernitza i projecta al futur; i Josep Carner fa que la llengua literària aconseguixi una unitat d'estil, que aquell 1918 publica *Bella terra, bella gent* (idea, aquesta darrera i al voltant de Carner, en què coincideixen tant Foix com Folguera).¹¹ I al País Valencià, el valencianisme iniciat el 1908 fa un punt d'inflexió el 1918 amb la publicació de la *Declaració Valencianista*, la qual té com a punt de partida l'existència d'una llengua pròpia.

De la seva banda, el 1919 és l'any dels projectes d'Estatut de Catalunya (bressolat des de la Mancomunitat) i de la consolidació del projecte universitari (nascut als Estudis Universitaris Catalans). També el de la *Prehistòria Catalana* de Bosch i Gimpera i del nou alè vital que rep la universitat gràcies a Bosch-Gimpera. I el de la publicació de la *Filosofia crítica* de Ramon Turró i de la *Doctrina estètica del Dr. Torras i Bages* (per Carles Cardó), ambdues dins la col·lecció Enciclopèdia Catalana, l'objectiu de la qual era la incorporació a la llengua catalana de les obres mestres de totes les literatures.

El 1918 també se celebrà el II Congrés Universitari Català, presidit per August Pi i Sunyer i amb participants com Jaume Serra Húnter, Josep M. Batista i Roca, Francesc Layret, Tomàs Carreras Artau i Nicolau d'Olwer. En el seu Títol III, «Catalanitat de la Universitat», hi llegim: «La Universitat ha d'ésser abans que tot un òrgan propulsor de la cultura catalana. Aquesta catalanitat [...] ha de consistir en aportar l'esforç i l'esperit del poble català al patrimoni espiritual de la Humanitat. [...] La llengua oficial de la Universitat serà la catalana. [...] Podran no obstant [...] donar-se ensenyaments en altra llengua».¹²

11. Joaquim FOLGUERA, *Les noves valors de la poesia catalana*. Barcelona: Publicacions de La Revista, 1919.

12. Albert RIBAS, *La Universitat Autònoma de Barcelona (1933-1939)*. Barcelona: Edicions 62, 1976, p. 177.

Aquests fets venen del catalanisme i del 1903 (en què se celebrà el Primer Congrés Universitari Català) i es projecten fins al 1939. Mostren la necessitat de continuïtats i de modernització. I ataquen l'academicisme existent. Per això també demanen la modernització de les institucions i noves institucions. Bosch-Gimpera a través del Museu Arqueològic, i Pujols amb les propostes d'un Museu del Teatre i d'un Museu d'Art. Tots amb seu a Montjuïc.¹³ En paraules de Bosch-Gimpera: «Nosaltres pertanyíem a una generació que sentia apassionadament un ideal català, ideal que portà a la Universitat no sols per tal de millorar-la, sinó de transformar-la i incorporar-la a la vida catalana».¹⁴

Així doncs, i tornant a l'àmbit universitari i parafrasejant Bosch-Gimpera, és clar que el Segon Congrés Universitari Català del 1918 havia estat un salt endavant, però que el

13. Les dues primeres dècades del segle xx hi ha la constant voluntat de crear museus com a signe de modernitat i de rigor. L'any 1912 naix la proposta d'un Museu del Teatre gràcies a Jesús Bertran i el 1921 l'Ajuntament de Barcelona accepta la donació d'instruments musicals per al futur museu de la música, la dansa i el teatre. I el 1932 naix la proposta de fer el museu d'instruments musicals al palauet Albéniz. Aquestes arrels porten Tomàs Carreras Artau a pensar Barcelona com una ciutat de les arts amb l'Institut del Teatre, el Conservatori Municipal de Música i el Museu de la Música ubicat al conservatori del carrer del Bruc. (Tomàs CARRERAS, *Proceso de la gestación del Museo de Música, sus características y directrices, su contenido y distribución, sus horizontes y planes de trabajo*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 1949). Però a la cultura catalana les coses van molt lentes. Aquesta idea nascuda el 1912 i pensada per a la muntanya de Montjuïc no comença a ser realitat, amb molts canvis, fins a finals del segle xx amb la inauguració del Teatre Nacional de Catalunya (1997) i de l'Auditori (2009) i principis del segle XXI amb la inauguració de l'Escola Superior de Música de Catalunya (2004), el Museu de la Música (2007), el Centre Robert Gerhard (2008) i el Museu del Disseny (2008) a la zona de les Glòries.

14. Pere BOSCH-GIMPERA, *La universitat i Catalunya*. Barcelona: Edicions 62, 1971, p. 19.

que en va sortir va quedar tocat de mort per la dictadura de Primo de Rivera.¹⁵

També passaven coses fora de la universitat i, sobretot, en el món popular i obrer. L'any 1930, des de Sabadell, Ramon Jové Brufau (1897-1936), publicava *L'ideal obrer, la democràcia i l'anarquisme*¹⁶ i l'any 1930, i des de les pàgines de *Mirador*, F. S. Forner demanava que es publicuessin les obres de Lenin en català.¹⁷

Dos protagonistes

Dos autors que són protagonistes de tot aquest moviment i de la defensa del català a la universitat són Pere Bosch-Gimpera i Antoni Rovira i Virgili. Bosch-Gimpera recorda els seus inicis a l'Associació Catalana d'Estudiants (que presidia Valls i Taberner i que va iniciar les seves activitats amb una conferència d'Eugeni d'Ors) i que l'ideal dels anys trenta del segle xx era constituir una ciutat universitària.¹⁸ No debades, ell havia començat a donar classes al si dels Estudis Universitaris Catalans. I també recorda com amb l'autonomia de la Universitat de Barcelona es va demanar la creació de la càtedra de filologia catalana dins la facultat de filosofia i lletres.¹⁹ De la seva banda, Antoni Rovira i Virgili, sobretot a partir del seu llibre *Resum d'història del catalanisme* (1936),²⁰ destaca que des del regnat de

15. *Ibidem*, p. 130.

16. Ramon JOVÉ, *L'ideal obrer, la democràcia i l'anarquisme*. Sabadell: Edicions la fona, 1930.

17. «Les obres completes de Lenin al català», a: *Mirador*, I, 6 (1938).

18. Pere BOSCH-GIMPERA, *La universitat i Catalunya*. Barcelona: Edicions 62, 1971, p. 57 i 80.

19. *Ibidem*, p. 51.

20. Antoni ROVIRA I VIRGILI, *Resum d'història del catalanisme*. Barcelona: Edicions La Magrana / Diputació de Barcelona, [1936] 1983.

Carles III (entre els anys 1759 i 1788) la llengua castellana es va anar imposant com a única llengua escolar i que per això mateix Valentí Almirall, el 1882, ja remarcava la necessitat de crear escoles en llengua catalana. I per aquest motiu va nàixer l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. Que el problema de la llengua catalana a la universitat va començar a posar-se sobre la taula el 1903 durant el Primer Congrés Universitari Català, afegeix i com fins a la dècada del 1930 la cultura catalana no disposà d'un gruix ideològic i literari prou fort per vertebrar una cultura moderna: «A fi de suplir, en allò que era possible, la mancança d'universitat catalana, l'any 1906 van ésser creats els Estudis Universitaris Catalans, que han sostingut les càtedres de Llengua catalana, Literatura catalana, Dret català, Història de Catalunya i altres. L'any següent començà la publicació de la revista que duu el mateix nom. / Això representà un simple pal·liatiu, de manera que el problema bàsic restà en peu».²¹

Cal remarcar, per veure el procés de modernització i de projecció de la llengua, que el 1932 Pompeu Fabra va publicar el llibre *El català literari*²² i que es van fer les Normes de Castelló. I en relació amb la filosofia, que el 1934 Juan David Garcia Baca va publicar *Introducció a la lògica: amb aplicacions a la filosofia i a les matemàtiques*; que el 1936 Francesc de Paula Mirabent va publicar *De la bellesa*, i que el 1938 Joaquim Xirau inicià una sèrie d'articles sobre Husserl a la *Revista de Catalunya*, estroncats per la guerra i l'exili i que foren els dos primers capítols del llibre que sobre el filòsof alemany va publicar el 1941.

I si ajuntem la consolidació de la llengua i el treball filosòfic en llengua catalana de la dècada del 1930, podem repe-

21. *Ibidem*, p. 95.

22. Pompeu FABRA, *El català literari*. Barcelona: Editorial Barcino, 1932.

tir allò que Josep Carner reivindicà el dia 29 d'abril del 1935 en una discurs a l'Institut d'Estudis Catalans: «La llengua ha d'ésser particular, i l'esperit, incontenible».²³ Tinguem en compte, com diu Martí Monterde, que també és l'època daurada del periodisme català i de l'Ateneu Barcelonès. Un moment en què Russell, Valéry, Einstein, Bretón, Curtius i Vosler visiten la capital de Catalunya.²⁴ No és casual que l'any 1930 es publicués el *Diccionari Filosòfic* de Voltaire amb traducció de Domènec Guansé i pròleg de Gabriel Alomar.

Del franquisme

Evidentment, la guerra i el llarg franquisme ho van trastocar i fer més difícil tot. La constant precarietat de la llengua catalana a la vida i la cultura del país, i a l'assaig i la filosofia, va multiplicar-se. Ho explica Eduard Nicol i Francisca (1907-1990) quan diu que en arribar a Mèxic va haver de començar a escriure en castellà, cosa que fins a aquell moment no havia fet.²⁵ Així mateix, sobre la llengua pròpia, Nicol escriu: «El noble orgull de parlar una llengua pròpia és un orgull metafísic. Ni una virtut ni una defecte. Aquest orgull és en l'ésser: és, senzillament, consciència d'ésser. En conseqüència, consisteix que aquesta llengua sigui *la pròpia*, l'encarnada en la nostra carn».²⁶ Cert que hi ha en cert assaig en català, amb poc tiratge i poca projecció i que des de l'exili se segueixen publicant coses, però tot és molt feble i marginal.

23. Josep CARNER, *Universalitat i cultura*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1938, p. 3.

24. Antoni MARTÍ, *Nosaltres, els europeus*. Lleida: Pagès Editor, 2022, p. 39.

25. Eduard NICOL, *La filosofía como razón simbólica*. Barcelona: Anthropos, 1998, p. 21.

26. Eduard NICOL, *Formas de hablar sublimes: poesía y filosofía*. México: UNAM, 1990, p. 181.

Per al cas de la filosofia a la facultat de filosofia de la Universitat de Barcelona, va ser Francesc de Paula Mirabent (1888-1952) qui va fer un seminari sobre Kant en català el curs 1950-1951. I a la Universitat de València no va ser fins al 1959 quan, amb la creació de l'aula Ausiàs March i sota la direcció de l'arqueòleg Miquel Tarradell i Mateu (1920-1995), es va tornar a utilitzar el valencià en un espai públic i acadèmic (després del 1939).²⁷

És l'any 1960 quan Carles Muñoz Espinalt (1920-1993) i Joan Triadú (1921-2010) amb el suport d'Antoni Bescós i de Joan Ballester Canals fan circular una carta mecanoscrita adreçada a tots els professors i a totes les persones interessades en la difusió de la cultura per tal que en tots els graus de l'ensenyament públic i privat de les terres de llengua catalana s'hi ensenyi el català i que sigui un vehicle de cultura.²⁸ Posteriorment, el *Manifiesto por una universidad democrática* (redactat per Manuel Sacristán dins la constitució del Sindicato Democrático de Estudiantes de la Universidad de Barcelona l'any 1966) en el tercer punt del tercer apartat (que és el dedicat a defensar una nova perspectiva per a la universitat), diu que cal respectar el pluralisme cultural i lingüístic del país. Ja que la societat espanyola és multinacional.²⁹

Pel que fa a l'edició d'obres en català, va començar força aviat, però amb un català prenormatiu, amb *La Ben Plantada* (1946) i *Gualba, la de mil veus* (1946) d'Eugeni d'Ors a Selecta. Amb tot, el franquisme va tenir molta cura que no hi hagués assaig en català (ni autòcton ni traduccions,

27. Xavier FERRÉ, «Miquel Tarradell i Mateu (1920-1995)», a: *Miquel Tarradell i Mateu (1920-1995). Cicle en reconeixement de la trajectòria de l'arqueòleg*. Reus: Centre de Lectura de Reus / Arola Editors, 2021, p. 26.

28. *Ibidem*, p. 169.

29. Francisco FERNÁNDEZ BUEY, *Por una universidad democrática*. Barcelona: El Viejo Topo, 2009, p. 11-39 i Manuel SACRISTÁN, *Intervenciones políticas*. Panfletos y materiales III. Barcelona: Icaria, 1985.

com bé ha indicat Arnau Pons).³⁰ Selecta també va editar en castellà Jaume Balmes, i en català, Ramon Llull. I no va ser fins al 1956 que amb Josep Maria Cruzet (1903-1962) no es va crear el premi Joan Yxart d'assaig. El 1961 a Selecta es van publicar: *La Península inacabada i Seny, treball i llibertat* de Gaziell i *El Món actual i el nostre país* de Josep M. Corredor. I el 1963 Josep Palau i Fabre va guanyar el premi Yxart amb: *Doble assaig sobre Picasso*.

Un primer pas cap a la filosofia en català es donà, també, a la Universitat Catalana d'Estiu l'any 1969, la qual fou vista per Bosch-Gimpera com una primera rehabilitació de la tasca feta abans de la guerra des de la Universitat Autònoma de Barcelona / Universitat de Catalunya.

Cap a la democràcia...

Podem cloure aquest breu repàs amb dues reflexions. Una de Joan Fuster del 1981 i una altra d'Octavi Fullat i del 1982. Fuster diu que a la cultura catalana hi ha dos problemes. Un, que no es pot viure d'escriure en català, i un altre, que els catalans no llegim els nostres autors, com hem vist que havia dit Francitorra cinquanta anys abans. «La restauració del català ha de ser simultània i igualment formalitzada a tots els nivells de la vida col·lectiva dels Països Catalans. [...] Insistesc: no parlem de “literatura”, sinó de “llengua”: d'una llengua que, si no es converteix de premsa en lectura múltiple i diària a tots els nivells, quedarà paralítica entre la llar i els mandarins», escriu Fuster.³¹

De la seva banda, Octavi Fullat al llibre en què analitzava el passat, el present i el futur del sistema universitari,

30. Arnau PONS, *Amb aquestes mans. Escrits d'autors catalans contemporanis*. Barcelona: Edicions Poncianes, 2021, p. 63-66.

31. Joan FUSTER, *Ara o mai*. València: Eliseu Climent, editor, [1981] 2001, p. 10 i 27.

assevera: «A Nimes funciona la universitat occitana d'estiu amb un crit clar: “Volem viure al país”. Totes les universitats del món haurien de tenir idèntica voluntat. A Occitània s'ha encetat la “Calendreta”, una escola maternal en occità que fa pensar en la ikastola basca. Però, és clar, el veïnatge de poble i docència exigeix arribar fins al nivell universitari. La universitat vol viure al país; almenys, a fi de no convertir-se en afront per al poble que l'abraça. / El 1714, la universitat catalana fou obligada a clavar-se d'esquena al poble. El 1857, la llei Moyano aixecava una universitat castellana al cor del poble català. L'ultratge era palès. La universitat catalana quedava degollada. No renaixeria fins al 1932 amb el nom d'Universitat Autònoma de Barcelona. L'intent de destrucció de Catalunya a partir del 1939 eliminà durant quaranta anys la possibilitat que el poble català gaudís d'universitat. Ara què farem? / Catalunya té dret a fundar universitats i a fer seves les que ja són aquí, a casa nostra [...] / La llengua amb què es treballa a les universitats catalanes hauria de tenir present allò que en crear la Universitat Autònoma de Barcelona explicitava el decret de 1932, que garantia la “recíproca convivència de les llengües i cultura castellana i catalana en igualtat de drets, per a professors i alumnes”. / Només respectant que cada u s'expressi en la parla que prefereixi, les universitats catalanes tindran present el poble on estan implantades».³²

Després d'aquestes reflexions que ja ens obren les portes d'una altra època, voldríem afegir que si a l'inici de la nostra exposició hi destacava l'any 1906 pel primer congrés sobre la llengua catalana, ara, la volem tancar esmentant la celebració del Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana l'any 1986.

32. Octavi FULLAT, *La universitat a trossos*. Barcelona: Hogar del Libro, 1982, p. 59-61.